

Αρκαδικός εφιάλτης

Της Λίλυς ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ

Είμαι ένα όνομα, με λένε Τουρκολέκα. Παράξενο όνομα· έχει και το καλό του αυτό, όποιος τ' ακούει το συγκρατεί. Οι δημοσιογράφοι μόνο συναντούν δυσκολία στην πλήρη και ευκρινή άρθρωσή του. Κάποιοι το παρατονίζουν: «Τουρκόλεκα». Άλλοι το παρερμηνεύουν: «Τουρκόλακκος». Οι παράλλοι μπερδεύουν γένος ή πτώση: «Τουρκολέκα». Λοιπόν εγώ είμαι ο Τουρκολέκας, ήτοι με λένε Τουρκολέκα, όπως άλλος είναι Δημήτρης και τον λένε Δημήτρη. Η παράδοση όμως λέει πως δεν ήταν πάντα έτσι.

Παλιά ήμουνα χωριό. Ένα χωριό με τα όλα του: τους κατοίκους του, τις αρχές του, τους πολιτευτές του, την εκκλησία του, το μοναστήρι του, τα σχολειά του. Είχα τη γη μου, τα δέντρα μου, τους θάμνους μου, τα ζώα μου και τα θηρία μου, τα πετούμενα και τα ερπετά μου. Στα Φρετζέικα, εκεί δίπλα στο Ρυάκι, έμενε μια οικογένεια αγριόχοιρων για τους οποίους ήμουνα πολύ περήφανος. Οι κάτοικοί μου όμως ήταν πολύ φτωχοί, κι έτσι, όποτε τα έβρισκαν, έσφαζαν τα αγριογούρουνα και έκαναν γιορτή, σωστό πανηγύρι, αντίστοιχο με της Παναγιάς ή με τα Νικητάρια. Κλαρίνα, νταούλια και βιολιά έπαιζαν όλο το βράδυ και λάδωναν το άντερό τους. Ποδεμένοι κι απόδετοι έσερναν χορούς βαρείς, από το ρακί και το άψητο κρασί, και μερακλώνανε.

Παλιά ήμουνα πράσινο χωριό. Ήταν τότε που όλοι είχαμε χρώματα: τα δέντρα είχαν σκουροπράσινες φυλλωσιές, οι κορμοί

τους ήταν καφετιοί και οι θάμνοι χαλκοπράσινοι, άλλοτε σκουρότεροι κι άλλοτε ανοιχτότεροι, ανάλογα με την εποχή. Τα σπίτια είχαν ολόλευκους τοίχους, που πριν την Πασχαλιά όλοι τους φρεσκάριζαν, τα παραθυρόφυλλα πολλοί τα είχαν πράσινα, τα παλαιά πέτρινα σπίτια τα βούρτσιζαν με ειδικές μπατανόβουρτσες και τους έκαναν επισκευές, ώστε να μην ξεχωρίζουν από τα νεότερα που χτίστηκαν με την ίδια μέθοδο από Αλβανούς τεχνίτες. Οι πιο πολλοί όμως κάτοικοί μου δεν είχαν λεφτά για τέτοιες πολυτέλειες: έκαναν το σχέδιο μόνοι, ανάλογα με το γούστο της κάθε εποχής, και ως έσχατη πολυτέλεια έβαζαν κοκκινωπά κεραμίδια. Κάθε κάτοικος είχε την αυλή του, μικρή ή μεγάλη δεν έχει και τόση σημασία, τις γλάστρες του, τα λουλούδια του, το μποστάνι του. Παλιότερα είχαν και πηγάδια, αλλά τελευταία τα είχαν καταργήσει, και παίρνανε νερό κυρίως από τον Κάναλο, την κάτω βρύση, ή από την άλλη, στην άκρη του χωριού, κοντά στο Ρέμα της Σάρας. Ο ουρανός μας άλλοτε θύμωνε και σκοτεινίαζε κι άλλοτε πρόβαλε καταγάλανος από πάνω μας. Λάβρος ο ήλιος του καλοκαιριού κιτρινίζε τα χωράφια και την Πλάση, πάλευαν τα ζωντανά να ποτιστούνε και πίνανε τις ραχούλες και τα κακοτράχαλα καταράχια να ξεδιψάσουν από τα δάκρυα των πηγών.

Έρχονταν οι ξενομερίτες τα τελευταία χρόνια, έβλεπαν που στη μέση του χωριού δεν υπήρχε πλατεία και παραπονούνταν για την έλλειψη. Εμάς πάλι ποτέ δεν μας έλειψε· όλοι μαζί κατηφορίζαμε στον Νικηταρά, ένα πλάτωμα μεγάλο, όπου τελευταία στήσαμε και το άγαλμα του πιο γνωστού τους τελευταίους δυο αιώνες τέκνου μας. Υπήρχαν κι άλλα που

σφαγιάστηκαν σε τόπους μαχών, μακριά ή κοντύτερα στον τόπο τους, αλλά ο Νικηταράς ο Τουρκολέκας ή Τουρκολακιώτης είναι ο μοναδικός που έχει καταγράψει η επίσημη ιστορία.

Έχω ένα θέμα με το όνομά μου. Τόσο το απεχθάνονται πολλοί, που αποφεύγουν να το αναγράψουν ακόμη και στους επίσημους χάρτες. Πολλοί γείτονές μου έχουν λιγότερους κατοίκους, μικρότερες εκτάσεις, πιο περιορισμένα χωράφια και ζωντανά. Το πρώτο συνδεδετικό του ονόματός μου τρέπει τους πάντες σε φυγή, όχι από ξενοφοβία ή εθνικισμό αλλά από την παμπάλαιη διαποτισμένη μνήμη που κυλά στις φλέβες μερικών συμπολιτών μας και δεν ξεριζώνεται ούτε απαλύνεται εύκολα από τις νεότερες πολιτικές. Δεν ξέρω αν έχουν δίκιο, ίσως συμφωνούσε ίσως διαφωνούσε ο παλιός Τουρκοφάγος μας, και σίγουρα θα γελούσε με το φόβο που γεννά το όνομά μου. «Τούρκο λάκα, λάκισε, βρε χαβάνια», θα τους κοροΐδευε, «μάθατε να δουλεύετε με τα λεξικά και δεν πιάνετε ούτε το πιο εύκολο νόημα. Κάψανε το παλιό μας χωριό οι Πασάδες της εποχής, ξεσπιτωθήκαμε και χτίσαμε τούτο 'δώ με ένα όνομα σαν κατάρα για κάθε εισβολέα».

Πιο δίπλα η αγαπημένη Ελληνίτσα, διαβολικά αγέρωχη, αν και διπλά εγκαταλειμμένη από θεούς κι ανθρώπους, έχει μόνο το όνομα για να περηφανεύεται αλλά δεν της έχει μείνει καμιά χάρη. Παλιά τη λέγανε Μεμί, αλλά εκείνο το όνομα ακουγότανε παράταιρο και πρόδιδε αλλόπιστη καταγωγή· την ξαναβάφτισαν λοιπόν με δόξες και τιμές και της έδωσαν το όνομα του παρακείμενου βουνού. Ε ναι, ζηλεύω, πώς να το κάνουμε. Και το όνομά της και τη θηλυκή της υπόσταση, την καρποφόρα.

Έχω κι ένα πρόβλημα με τα χρώματα. Τώρα στα γεροντάματα προσβλήθηκα από αχρωματοψία. Όλα μαύρα κι άραχλα ένα γύρο, κι εγώ στη μέση και ολόγυρα λαβωμένος από χέρι φονικό. Δεν αναγνωρίζω πια τη γη μου, έτσι γκρίζα κι άνυδρη που τη βλέπω, χωρίς ίχνος ζωής πάνω της. Όλο κροκάλες και βράχους, χωρίς ούτε ένα λουλούδι ούτε έναν καρπό. Προσπαθώ να ημερέψω την ψυχή μου και ακούω βογκητά, γουργουρητά, βελάσματα, αλυχτίσματα. Α ρε Ολυμπία, λέω, εσύ είσαι πιο διάσημη, κι έτσι, από τα πριν, σου πήρανε πολλά από τα ζώα σου και τα μεταφέρανε παραδίπλα, για να τα βλέπουν οι τουρίστες από μακριά και να μην ενοχλούνται. Βέβαια κι αυτά δεν γλιτώσανε, πέσανε υπέρ πατρίδος καμένης γης, για να δικαιώσουνε θαρρείς κάθε πολιτικό που κραυγάζει ότι παρέλαβε «καμένη γη». Επέσανε θύματα στα διπλανά σου χωριά, τον Μοίρακα και τα υπόλοιπα, αλλά όπως και να έχει, τα μουγκρητά τους ακούγονται σπαρακτικά αλλά πιο μακρινά στους ξένους τόπους, που δεν τα ταυτίζουν με τον γενικότερο θρήνο. Έχεις βέβαια, Ολυμπία μου, τις ξένες φωνές που ξεπερνούν τα τεχνητά μας σύνορα, που βοούν κι αντηχούν στα ρουμάνια σου για το μέγεθος της καταστροφής στον πανάρχαιο χώρο, αγνοώντας –οι άσχετοι- πως όλοι εμείς, σκαμμένοι και άσκαφτοι, πανάρχαιοι χώροι είμαστε κι έχουμε δει τα μάτια μας πολλά.

Λένε πως ανήκω στη Φαλαισία, είμαι Καποδιστριακό Κοινοτικό Διαμέρισμα. Εγώ πάλι λέω πως είμαι χωριό, ένας πανάρχαιος οικισμός από τα χρόνια της αρχαίας Αιγύτιδας. Τα μάτια μου είδαν πολλά, καλούς άρχοντες, μα πότερο κακούς, που από τα παλιά τα χρόνια πήγαν να κάνουν τον καμπόσο στη Σπάρτη, τη

βασίλισσα, και πήραν και τότε φωτιά τα μπατζάκια μας, άρχισε η παρακμή μας. Μέσα στους αιώνες μεταφέρθηκα και ξαναμεταφέρθηκα, μαζί με τους κατοίκους που με ακολούθησαν, αυτούς που αρνήθηκαν να μεταναστεύσουν, από βουνό σε λόφο και από φαράγγι σε κάμπο. Μετά πάλι κήκα, με πήρανε και με μεταφέρανε τελευταία φορά επί Τουρκοκρατίας. Είχανε και τα δίκια τους οι οχτροί: εποχή κλεφτουριάς και γενικής απειθαρχίας, κάποιοι δεν είχανε να ζήσουνε και επιτεθόντουσαν στους άλλους, είτε στους αλλόθρησκους είτε στους πιο εύπορους. Πολλά τα δράματα που έχω καταγράψει: τα φονικά, την καταλήστευση των αγροτών μου από τον δυνάστη και τον προεστό, την ανημπόρια των δικών μου. Επικηρυσσόταν ο ένας, μετανάστευε το σόι ολόκληρο: άλλος για Μάνη τράβαγε, άλλος για Καλαμάτα, άλλος για Λαγκάδια.

Κοντοστέκομαι στο Κάστρο της Ωριάς, πάνω από τα αποκαΐδια μου, σε περίοπτη θέση. Μπορεί να πήδησε από εδώ η ωραία κόρη για να γλιτώσει απ' τους εχθρούς και την ατίμωση, μα αν τυχόν έβλεπε τι γίνεται τώρα, θα ανέστειλε το σάλτο της για να τεκνοποιήσει, να κάνει παιδιά που θα προσπαθούσαν να σώσουν την περιοχή απ' τον αφανισμό. Έχουνε φύγει τα παιδιά μου σε Αμερικές, Καναδάδες, Αυστραλίες και Γερμανίες, αλλά πάντα εδώ περνούν τον Δεκαπενταύγουστο. Όλοι αυτοί έχουν πια αυτοκίνητα και δημιουργείται κυκλοφοριακό, αποκτώ ξαφνικά τα προβλήματα μεγαλούπολης και δεν υπάρχει κανείς για να τα αποσοβήσει. Χαίρομαι όμως και δεν παύω να τους επιδεικνύω τα μέρη που γεννήθηκαν, και τα απάτητα ρουμάνια που πρέπει να εξερευνήσουν τώρα, ως μεγάλοι.

Το χτες ενώνεται με το σήμερα, γιατί αύριο δεν έχει. Οι γέροντες που μου απόμειναν έχουν χάσει το βίος τους, οι νεότεροι έχουν τρομοκρατηθεί, κι ας μου ορκίζονται πως θα με αναστηλώσουν, τα παιδιά έχουν σκιαχτεί τόσο που άλλο δεν παίρνει. Η Παναγιά μου άκαυτη, την ακούν οι λίγοι πιστοί που της απέμειναν, να κλαίει με λυγμούς. Ο παπάς θρηνεί το ρήμαγμα των χωριών, ελπίζει οι νύφες μας να κάνουν κι άλλους γάμους στα πατρογονικά χωριά, να μεγαλώσει έστω κι άκαιρα η έκταση του κοιμητηρίου, να βρουν σ' αυτό τουλάχιστον οι άνθρωποι την ανάπαυση. Εγώ πάλι ξέρω ότι το χώμα μου δεν είναι ελαφρύ, τόσο που υπόφερε, ότι τα μέταλλά μου άλλα κήκαν κι άλλα κούρνιαξαν παραμέσα, ότι οι πλαγιές μου τρέμουν μην τις παρασύρει η πρώτη νοτερή βροχούλα και βρεθούν να καταπλακώνουν τα παρακάτω εδάφη.

Η Αρκαδία, η μάνα μου, ανά τους αιώνες ζακουστή, έχει χάσει την παλιά σημασία της. Από χώρος ηρεμίας κι ανάπαυσης, από γη ευφορίας, πραγματικής και μεταφορικής, έχει γίνει σε μεγάλο κομμάτι της κάρβουνο. Από χώρα των ποιητών παραδόθηκε στις μοιρολογίστρες. Η Ηλεία, η Μεσσηνία, η Λακωνία, οι αδελφές της, και η Εύβοια, η ξαδέλφη της, θρηνούν κι αυτές πάνω απ' τα χαλάσματά τους. Συμμερίζομαι τον πόνο τους, δεν ξεχνώ τα αδέρφια και ξαδέλφια μου χωριά, δεν ξεχνώ τους νεκρούς τους και τις καταστροφές τους, αλλά επείγομαι να μιλήσω για τα δικά μου παιδιά και τη συμφορά τους.

Με λένε Τουρκολέκα, είμαι χωριό και έχω αχρωματοψία. Δεν ξέρω αν θα ξαναδώ πολλούς απ' τους κατοίκους μου, αν θα με μεταφέρουν παραπέρα, αν θα με ανασυγκροτήσουν, αναδασώσουν,

ξανακαλλιεργήσουν, σπείρουν, μου φέρουν ζώα, αν θα ξανάρθουν τα πτηνά κι αν οι σαΐτες, τα φιδάκια, θα έχουν δέντρα για να πετάγονται από το ένα μέρος στο άλλο, αν θα ξαναδώ όποιας μορφής πράσινο. Αν θα ξαναδώ τις αλεπούδες και τα αλεπουδάκια μου, τα κουνάβια και τους αγριόχοιρους, τα γιδοπρόβατα και τα σκυλιά, τις κουρούνες, τα κοτούφια, τα αγριοπερίστερα. Δεν ξέρω αν θα με ξαναβαφτίσουν και θα με βγάλουν Άκαυτο, για να ξορκίσουν πάλι το κακό όπως είχανε κάνει και παλιότερα. Δεν ξέρω αν θα υπάρχω, έστω και στους ελάχιστους αναλυτικούς χάρτες που υπάρχω τώρα. Ξέρω όμως πως ποτέ δεν θα ξαναείμαι το ίδιο χωριό, δεν θα είμαι ο ίδιος Τουρκολέκας, και οι πεισματάρηδες, βουνίσιοι κάτοικοί μου οι ίδιοι Τουρκολεκαίοι. Ο Εφιάλτης πέρασε στην ιστορία, διότι ποτέ δεν ξεχάστηκε, ενώ το όνειρο ή τα όνειρα, εφήμερα αυτά, δεν απέκτησαν ποτέ περίοπτη θέση στη ζωή μας. «Στ' όνειρο πάντα η Πελοπόννησο» λένε κάποιοι κοντοχωριανοί, κι αναρωτιέμαι μήπως εννοούν το κακό όνειρο, τον εφιάλτη.

«Ομνύω» 'λέγαν οι παλιοί, μια λέξη ξεχασμένη. Εγώ ο Τουρκολέκας ομνύω ότι θα ξαναγεννηθώ ως τόπος, και όλη τη γη μου θα βάλω να καρπίσει. Ομνύω να συντρέξω τα εγγόνια μου και τα δισέγγονά μου, όπως δεν κατάφερα να συντρέξω τα άμοιρα ηλικιωμένα παιδιά μου. Ομνύω, λόγο δίνω, ορκίζομαι πως με ίδιο ή άλλο όνομα, στην ίδια ή σε άλλη τοποθεσία, θα κάνω το παν δυνατόν για να δίνω ζωή. Εγώ, ο Τουρκολέκας, μέλλω να ξαναδώ πράσινο το τοπίο μου, να ξαναγίνω χωριό, να στέκομαι περήφανα κι αγόγγυστα πάνω στην αρκαδική γη. Ομνύω...

Δευτέρα-Τετάρτη, 27-29/8/07